

Методичні та прикладні засади інтегрального оцінювання комплексності використання лісоресурсного потенціалу

Представлено методику порівняльної інтегральної оцінки комплексності використання лісоресурсного потенціалу постійними лісокористувачами на основі сукупності критеріїв та системи показників. Наведено практичні результати застосування методики на прикладі лісогосподарських підприємств Волинської області.

Ключові слова: лісоресурсний потенціал, комплексність, принципи комплексності, інтегральна оцінка, держлісгосп.

Забезпеченість природними ресурсами є потужною конкурентною перевагою для розвитку економіки окремого суб'єкта господарювання, галузі, району, регіону, країни. Тому головною проблемою є забезпечення раціонального використання та розширеного відтворення цих ресурсів. Водночас не всі вони у теперішній час інтенсивно залучаються у господарську діяльність. Щоб отримати максимальний еколого-економічний ефект від господарського освоєння відновлюваних ресурсів, зокрема лісових, важливо забезпечити невиснажливість та комплексність їх використання. Для визначення досягнутого рівня комплексності використання лісоресурсного потенціалу та потенційних можливостей залучення його різноманітних компонентів у господарський оборот потрібно проводити порівняльне оцінювання на основі сукупності критеріїв та системи показників-індикаторів, сформованих відповідно до галузевої специфіки.

За останнє десятиріччя науковому дослідженню проблем використання лісоресурсного потенціалу, зокрема обґрунтуванню необхідності відновлення його комплексного використання в умовах ринкових відносин, приділяли увагу багато відомих учених: А. Бобко, О. Голуб, А. Дейнека, А. Карпук, М. Козоріз, Б. Колісник, П. Лакида, І. Лицур, Ю. Медведєв, Л. Мельник, В. Мікловда, Є. Мішенін, Я. Побурко, М. Попков, М. Семерак, І. Соловій, О. Фурдичко, С. Харічков, М. Хвесик, І. Юхновський та ін. Для прийняття обґрунтованих управлінських рішень потрібно проводити порівняльний аналіз та оцінку рівня комплексності використання лісоресурсного потенціалу в розрізі основних лісокористувачів. Однак наразі проблеми методичного забезпечення порівняльного оцінювання комплексності використання лісоресурсного потенціалу та його практичної реалізації на прикладі сукупності однорідних лісогосподарських підприємств як постійних лісокористувачів залишаються недостатньо вивченими.

Основна мета дослідження полягає у розробці методики оцінки комплексності використання лісоресурсного потенціалу постійними лісокористувачами та представленні практичних результатів її застосування на прикладі лісогосподарських підприємств окремого лісозабезпеченого регіону – Волинської області.

Серед усіх підприємств лісового комплексу Волинської області найбільшою різноманітністю видів економічної діяльності, пов'язаних із залученням у господарський оборот різних компонентів лісоресурсного потенціалу, характеризуються держлісгоспи, що входять до сфери підпорядкування Державного агентства лісових ресурсів України, а також лісогосподарські підприємства, які працюють на лісових землях колишніх колгоспів та перебувають у підпорядкуванні Міністерства аграрної політики України.

Але на відміну від останніх, держлісгоспи на постійній основі складають спеціалізовану звітність про заготовлю та використання різноманітних компонентів лісоресурсного потенціалу, що дозволяє робити різносторонній аналіз та оцінку комплексності використання лісоресурсного потенціалу. Тому за об'єкт подальших досліджень було обрано саме сукупність держлісгоспів.

Оцінку комплексності використання лісоресурсного потенціалу пропонуємо проводити на основі таких принципів: збалансованість, невиснажливість, раціональність, багатофункціональність, ефективність. Ці принципи є критеріями для групування показників, що становлять єдину систему і характеризують відповідні сторони процесу використання лісоресурсного потенціалу з позицій забезпечення комплексності. Кожному критерію вибрано у відповідність лише по три основні показники, що відображають комплексність використання лісоресурсного потенціалу у певному напрямі (табл. 1).

Система показників порівняльної інтегральної оцінки комплексності використання лісоресурсного потенціалу

Критерії оцінки	Показники
Збалансованість	Коефіцієнт рівномірності реалізації за видами діяльності
	Коефіцієнт рівномірності вікової структури деревостанів
	Сума капіталу в розрахунку на 1 га вкритої лісом площі, грн.
Невиснажливість	Площа лісовідновлення у розрахунку на 1 га рубок лісу головного користування
	Коефіцієнт використання ліміту лісосічного фонду
	Коефіцієнт глибини переробки деревини
Раціональність	Частка ліквідної деревини у загальному обсязі заготівлі
	Додана вартість на 1 га вкритої лісом площі, грн.
	Заготовлено ліквідної деревини на 1 га вкритої лісом площі, м ³
Багатофункціональність	Кількість видів діяльності на рівні підсекції або розділів за КВЕД, якими займається підприємство
	Кількість видів заготівлі другорядних лісових матеріалів та продукції побічного користування
	Кількість товарних груп продукції переробки деревини, які перероблено деревообробними цехами
Ефективність	Чистий прибуток на 1 га лісового фонду, грн.
	Рентабельність виробництва промислової продукції, %
	Обсяг виробленої продукції лісового господарства на 1 га вкритої лісом площі, грн.

Коефіцієнти рівномірності (K_p) реалізації за видами економічної діяльності та вікової структури деревостанів пропонується визначати шляхом порівняння величини частки за рівномірного розподілу та її усередненої фактичної величини, визначеної на основі коефіцієнта концентрації Херфіндала-Хіршмана, що використовується для оцінки монополізації ринку та обчислюється як сума квадратів часток окремих елементів певної сукупності.

$$K_p = \frac{1}{\sum_{i=1}^m w_i^2} = \frac{1}{m \cdot \sum_{i=1}^m w_i^2}, \quad (1)$$

де w_i – частка окремого елемента сукупності, $i = \overline{1, m}$; m – кількість елементів сукупності.

Позитивним вважається зростання та наближення значення цього показника до одиниці, що свідчить про максимальне наближення фактичного розподілу сукупності до рівномірного.

Для проведення порівняльної оцінки рівня комплексності використання лісоресурсного потенціалу держлісгоспами пропонуємо використати методику індексного економіко-статистичного аналізу, що передбачає розрахунок індивідуальних індексів окремих показників-індикаторів та визначення на їх основі групових інтегральних індексів за кожним критерієм та зведених інтегральних індексів за всіма групами критеріїв. Методичною основою для проведення аналізу та оцінки комплексності використання лісоресурсного потенціалу стали підходи, що детально обґрунтовані у працях [1–5] та передбачають дотримання певних етапів проведення розрахунків. На першому етапі визначаємо індивідуальні індекси показників-

індикаторів у межах кожної групи за формулами, що залежать від того, чи є показник стимулятором (позитивом вважається його збільшення), чи дестимулятором (позитивом вважається його зменшення). У нашому випадку до показників-дестимуляторів віднесено лише коефіцієнт використання ліміту лісосічного фонду. Індивідуальні індекси для показників-стимуляторів визначати- мемо за формулою:

$$Y_{ij}^k = \frac{X_{ij}^k}{X_{j_{\max}}^k}, \quad (2)$$

для показників-дестимуляторів:

$$Y_{ij}^k = \frac{X_{j_{\min}}^k}{X_{ij}^k}, \quad (3)$$

де X – значення показника; i – номер лісгосподарського підприємства ($i = \overline{1, m}$; $m = 14$); j – номер показника-індикатора ($j = \overline{1, n}$; $n = 3$); k – група показників, що відповідає критерію оцінювання ($k = \overline{1, p}$; $p = 5$); підрядкові індекси \min і \max відносять величину відповідно до мінімального та максимального значення по сукупності.

На другому етапі на основі індивідуальних індексів розраховуємо інтегральний груповий індекс Y_i^k за формулою:

$$Y_i^k = \sqrt[n]{\prod_{j=1}^n (1 + Y_{ij}^k)} - 1. \quad (4)$$

На третьому етапі аналізу обчислюємо зведений інтегральний індекс за всіма групами показників за кожним лісгосподарським підприємством (Y_i):

$$Y_i = \sqrt[p]{\prod_{k=1}^p (1 + Y_i^k)} - 1. \quad (5)$$

У процесі аналізу й оцінки нерідко виникає потреба узагальнення тенденції розвитку певного процесу за весь досліджуваний період. У нашому випадку важливо оцінити комплексність використання лісоресурсного потенціалу за 2007–2009 рр. Для проведення такого інтегрального оцінювання у кожній групі показників-індикаторів на четвертому етапі пропонуємо розраховувати інтегральний груповий індекс динаміки комплексності використання лісоресурсного потенціалу ($Y_i^k(T)$) за період T за формулою:

$$Y_i^k(T) = \sqrt[T]{\prod_{t=1}^T (1 + Y_i^k(t))} - 1, \quad (6)$$

де t – номер окремого року періоду, за який визначається інтегральна оцінка ($t = \overline{1, T}$; $T = 3$).

На п'ятому етапі для обчислення зведеного інтегрального оцінювання за всіма групами показників-індикаторів пропонуємо обчислити зведений інтегральний індекс динаміки комплексності використання лісоресурсного потенціалу ($Y_i(T)$):

$$Y_i(T) = \sqrt[T]{\prod_{t=1}^T (1 + Y_i(t))} - 1. \quad (7)$$

Важливе значення у процесі порівняльного аналізу й оцінки має групування лісгосподарських підприємств за рівнем комплексності використання лісоресурсного потенціалу на основі отриманих інтегральних індексів. Групування пропонуємо провести шляхом поділу сукупності лісгосподарських підприємств на три групи з рівними інтервалами за рівнем комплексності використання лісоресурсного потенціалу:

- порівняно низький: $Y_{\min} \leq Y < Y_{\min} + h$;
- середній: $Y_{\min} + h \leq Y < Y_{\max} - h$;
- порівняно високий: $Y_{\max} - h \leq Y \leq Y_{\max}$,

де h – величина інтервалу групування, що визначається за формулою:

$$h = \frac{Y_{\max} - Y_{\min}}{r}, \quad (8)$$

де Y_{\max} – максимальне значення індексу в групі (у нашому випадку для оцінки рівня наближеності до еталона пропонується встановити $Y_{\max} = 1$); Y_{\min} – мінімальне значення індексу в групі.

На основі представленої методики було проведено аналіз та оцінку комплексності використання лісоресурсного потенціалу держлісгоспів Волинської області за період 2007–2009 рр. На завершальному етапі аналізу розраховано зведені інтегральні індекси комплексності використання лісоресурсного потенціалу за 2007–2009 рр.

та проведено групування держлісгоспів Волинської області (табл. 2).

Результати розрахунків за критерієм “Збалансованість” свідчать, що протягом усього періоду порівняно високий рівень збалансованості використання лісоресурсного потенціалу мали Цуманський та Ківерцівський держлісгоспи, хоча у 2009 році останній втратив лідируючі позиції у цій сфері. На середньому рівні забезпечувалася збалансованість використання лісоресурсного потенціалу протягом усього періоду на Володимир-Волинському, Городоцькому, Камінь-Каширському, Колківському, Маневіцькому та Ратнівському держлісгоспах. Низьким рівнем збалансованості за увесь період характеризувалася діяльність Шацького, Турійського, Старовижівського, Любешівського, Любомльського та Ковельського держлісгоспів. Загалом на більшості підприємств не забезпечується належний рівень збалансованості використання лісоресурсного потенціалу, а значення інтегрального індексу збалансованості надто віддалене від 1.

Проведені розрахунки за критерієм “Невиснажливість” показують, що протягом усього періоду порівняно високий рівень невиснажливості використання лісоресурсного потенціалу мав лише Камінь-Каширський держлісгосп, який у 2009 році втратив лідируючі позиції у цій сфері, а Цуманський у цьому ж році лише отримав лідерство. Середнім рівнем характеризувалася невиснажливість використання лісоресурсного потенціалу протягом усього періоду лише на Городоцькому, Ківерцівському, Ковельському та Цуманському держлісгоспах. Решта держлісгоспів характеризувалася низьким рівнем невиснажливості за увесь період. Отже, більшість держлісгоспів протягом усього періоду намагалися покращити результати роботи за рахунок проведення екстенсивного лісорозведення, не забезпечуючи належний рівень невиснажливості використання лісоресурсного потенціалу.

Щодо критерію “Раціональність”, то протягом аналізованого періоду порівняно високий рівень раціональності використання лісоресурсного потенціалу мав лише Ковельський, Любомльський та Цуманський держлісгоспи. При цьому Ковельський держлісгосп у 2009 році втратив лідируючі позиції у цій сфері, а Любомльський і Цуманський увійшли до групи лідерів лише з 2008 року. Середнім рівнем характеризувалася раціональність використання лісоресурсного потенціалу протягом усього періоду на Камінь-Каширському, Володимир-Волинському, Городоцькому, Ківерцівському, Колківському та Маневіцькому держлісгоспах, а низьким рівнем – на Ратнівському, Швацькому, Старовижівському, Любешівському

Таблиця 2

Інтегральна оцінка комплексності використання лісоресурсного потенціалу держлісгоспів Волинської області за період 2007–2009 рр.

Інтегральний індекс	Збалансованості			Невизначливості			Раціональності			Багатофункціональності			Ефективності			Зведений інтегральний індекс комплексності використання лісоресурсного потенціалу*			
	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	За період
Держлісгосп Волинський	0,68	0,68	0,69	0,57	0,50	0,56	0,74	0,85	0,94	0,45	0,53	0,53	0,38	0,43	0,66	0,558	0,589	0,670	0,605
Городоцький	0,78	0,80	0,81	0,73	0,60	0,72	0,72	0,83	0,89	0,59	0,67	0,78	0,74	0,57	0,88	0,712	0,691	0,812	0,738
Камінь-Каширський	0,64	0,70	0,68	0,91	0,84	0,83	0,79	0,83	0,80	0,43	0,51	0,51	0,37	0,32	0,54	0,614	0,626	0,666	0,635
Ківерцівський	0,89	0,83	0,75	0,75	0,75	0,72	0,76	0,73	0,81	0,73	0,73	0,73	0,24	0,37	0,55	0,658	0,674	0,709	0,680
Ковельський	0,60	0,60	0,65	0,70	0,80	0,56	0,90	0,95	0,83	0,70	0,82	0,82	0,80	0,81	0,71	0,740	0,792	0,710	0,747
Колківський	0,70	0,74	0,74	0,61	0,52	0,59	0,67	0,75	0,77	0,44	0,53	0,53	0,52	0,49	0,48	0,584	0,602	0,620	0,602
Любомльський	0,57	0,56	0,57	0,66	0,51	0,67	0,60	0,71	0,70	0,50	0,53	0,53	0,16	0,51	0,59	0,487	0,563	0,608	0,551
Любомльський	0,62	0,62	0,63	0,70	0,50	0,59	0,72	0,93	0,95	0,55	0,73	0,73	0,29	0,51	0,76	0,570	0,652	0,726	0,648
Маневіцький	0,79	0,78	0,75	0,63	0,51	0,62	0,70	0,81	0,83	0,47	0,55	0,55	0,54	0,59	0,46	0,623	0,644	0,637	0,635
Старовижівський	0,57	0,58	0,56	0,68	0,49	0,58	0,57	0,70	0,70	0,56	0,65	0,65	0,34	0,44	0,47	0,539	0,569	0,592	0,566
Рагнівський	0,71	0,68	0,67	0,70	0,44	0,56	0,65	0,69	0,67	0,51	0,55	0,55	0,17	0,43	0,37	0,533	0,553	0,560	0,549
Цуманський	0,90	0,97	0,98	0,77	0,72	0,86	0,83	0,89	0,88	0,54	0,73	0,73	0,42	0,29	0,35	0,680	0,701	0,744	0,708
Шацький	0,47	0,47	0,45	0,60	0,38	0,52	0,55	0,61	0,53	0,16	0,22	0,22	0,15	0,16	0,12	0,372	0,360	0,359	0,364
Турійський	0,48	0,47	0,46	0,51	0,53	0,53	0,63	0,69	0,65	0,16	0,22	0,22	0,25	0,23	0,19	0,395	0,417	0,398	0,403

* курсивом позначено інтегральні індекси підприємств, які належать до групи з середнім рівнем комплексності використання лісоресурсного потенціалу, а напівжирним шрифтом – з порівняно високим.

та Турійському держлісгоспах. Отже, для понад третини підприємств рівень раціональності використання лісоресурсного потенціалу залишається на порівняно низькому рівні.

Результати розрахунку за критерієм “Багатофункціональність” демонструють, що протягом усього періоду порівняно високий рівень багатофункціональності використання лісоресурсного потенціалу мав лише Ковельський держлісгосп, хоча він тільки у 2008 році вийшов на лідируючі позиції у цій сфері (Городоцький – у 2009 році). На середньому рівні забезпечувалася багатофункціональність використання лісоресурсного потенціалу протягом усього періоду на переважній більшості держлісгоспів. Низьким рівнем багатофункціональності за увесь період характеризувалася діяльність лише Шацького і Турійського держлісгоспів, де розформовано переробні підрозділи та здійснюється лише лісозаготівельна діяльність. Загалом можна відзначити позитивну роботу переважної більшості держлісгоспів області щодо забезпечення багатофункціональності використання лісоресурсного потенціалу.

Проведені розрахунки інтегральних індексів комплексності використання лісоресурсного потенціалу та групування держлісгоспів Волинської області за критерієм “Ефективність” за 2007–2009 рр. показують, що протягом усього періоду порівняно високий рівень ефективності використання лісоресурсного потенціалу мав лише Ковельський та Городоцький держлісгоспи, оскільки Любомльський держлісгосп тільки у 2009 році вийшов на лідируючі позиції у цій сфері. На середньому рівні забезпечувалась ефективність використання лісоресурсного потенціалу протягом усього періоду на Володимир-Волинському, Колківському, Любомльському та Маневицькому держлісгоспах. Але для переважної більшості держлісгоспів характерним був низький рівень ефективності використання лісоресурсного потенціалу, що свідчить про необхідність підвищення прибутковості їх роботи та збільшення обсягів виробництва лісогосподарської продукції у розрахунку на одиницю площі лісу.

Протягом усього періоду жодне з підприємств не забезпечило високий рівень комплексності використання лісоресурсного потенціалу. Лише Ковельський держлісгосп у 2008 році та Городоцький

у 2009 році демонстрували порівняно високий рівень цього показника. Більше третини держлісгоспів (Камінь-Каширський, Ківерцівський, Колківський, Маневицький та Цуманський) підтримували середній рівень комплексності використання лісоресурсного потенціалу. Певне покращання протягом усього періоду спостерігалось у роботі Володимир-Волинського, Любомльського, Любешівського та Старовижівського держлісгоспів. Низьким рівнем комплексності за весь період характеризувалася діяльність Шацького, Турійського та Ратнівського держлісгоспів. У цілому роботу держлісгоспів щодо забезпечення комплексності використання лісоресурсного потенціалу слід оцінити як негативну, що в кінцевому підсумку погіршує фінансові результати та ефективність роботи цих підприємств, особливо в умовах економічної кризи.

Результати проведеного картографічного аналізу зміни зведеного інтегрального індексу комплексності використання лісоресурсного потенціалу в розрізі держлісгоспів Волинської області за окремі роки та загалом за період 2007–2009 рр. (рис. 1) показують, що порівняно низькі рівні комплексності мають держлісгоспи, розміщені у північній частині області, яка характеризується низьким рівнем розвитку ринкової інфраструктури, але високим рівнем лісоресурсного потенціалу.

На наступному етапі аналізу на основі групових та зведених інтегральних індексів комплексності проведено групування держлісгоспів Волинської області за рівнем комплексності використання лісоресурсного потенціалу в розрізі визначених критеріїв оцінки та за інтегральним показником за період 2007–2009 рр. (табл. 3). Слід зазначити, що на лісогосподарських підприємствах залишаються значні невикористані резерви залучення додаткових та збільшення заготівлі існуючих компонентів лісоресурсного потенціалу. У теперішній час держава виконує переважно фіскальну функцію щодо лісокористувачів та не впроваджує стимулюючі заходи, спрямовані на розвиток діючих та відкриття нових виробництв із метою підвищення комплексності використання лісоресурсного потенціалу. Розширення бази оподаткування уможливить збільшення податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів та забезпечить самоокупність роботи постійних лісокористувачів.

СТАТИСТИКА ТА СУМІЖНІ ГАЛУЗІ ДОСЛІДЖЕНЬ

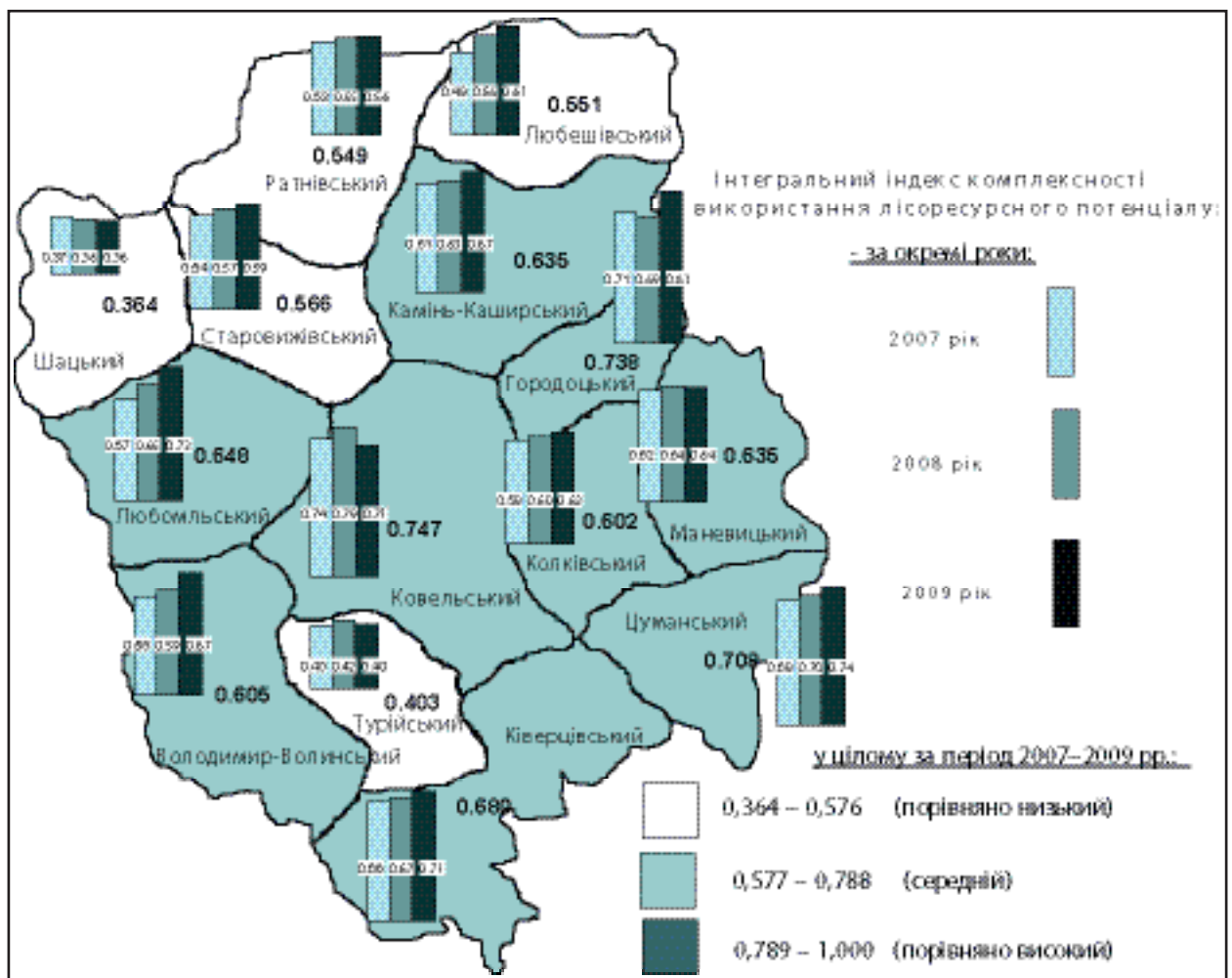

Рис. 1. Групування держлісгоспів Волинської області за інтегральним індексом комплексності використання лісоресурсного потенціалу за 2007–2009 рр.

Таблиця 3

Групування держлісгоспів Волинської області за рівнем комплексності використання лісоресурсного потенціалу за період 2007–2009 рр.

Критерій	Рівень комплексності використання лісоресурсного потенціалу		
	порівняно низький	середній	порівняно високий
Збалансованість	Ковельський; Любешівський; Любомльський; Турійський; Старовижівський; Шацький	Володимир-Волинський; Городоцький; Камінь-Каширський; Колківський; Маневицький; Ратнівський	Ківерцівський; Цуманський
Невиснажливість	Володимир-Волинський; Колківський; Любешівський; Любомльський; Турійський; Маневицький; Шацький; Старовижівський; Ратнівський	Городоцький; Ківерцівський; Ковельський; Цуманський	Камінь-Каширський
Раціональність	Любешівський; Ратнівський; Старовижівський; Шацький; Турійський	Городоцький; Володимир-Волинський; Камінь-Каширський; Ківерцівський; Колківський; Маневицький	Ковельський; Любомльський; Цуманський
Багатофункціональність	Шацький; Турійський	Городоцький; Любомльський; Володимир-Волинський; Камінь-Каширський; Ківерцівський; Колківський; Любешівський; Цуманський; Маневицький; Ратнівський; Старовижівський	Ковельський
Ефективність	Камінь-Каширський; Шацький; Ківерцівський; Любешівський; Старовижівський; Ратнівський; Цуманський; Турійський	Володимир-Волинський; Колківський; Любомльський; Маневицький	Городоцький; Ковельський
Інтегральна оцінка комплексності	Любешівський; Шацький; Старовижівський; Ратнівський; Турійський	Володимир-Волинський; Камінь-Каширський; Ківерцівський; Ковельський; Колківський; Любомльський; Городоцький; Маневицький; Цуманський	

Отже, результати проведеного аналізу свідчать про наявність ряду проблем щодо комплексного використання лісоресурсного потенціалу господарського комплексу регіону, що полягають у підвищенні інтенсивності рубок, пов'язаних із веденням лісового господарства, низькому рівні використання відходів лісозаготівлі та лісопереробки, зменшенні обсягів виробництва продукції поглибленої переробки деревини, а також про-

дукції побічного лісокористування. З іншого боку, слід указати на деякі здобутки, серед яких – стабілізація обсягів та інтенсивності рубок головного користування, наявність резервів щодо використання ліміту лісосічного фонду, підвищення ефективності ведення мисливського господарства та забезпечення розширеного відтворення лісових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Побурко Я. О. Основи організації регіональної статистики / Я. О. Побурко ; НАН України, Інститут регіональних досліджень. – Львів : [Б. в.], 2004. – 196 с.
2. Побурко Я. О. Моніторинг конкурентних переваг лісогосподарських систем (на прикладі Волинської області) : [моногр.] / Я. О. Побурко, О. М. Шубалий, М. Ф. Семерак ; НАН України, Інститут регіональних досліджень. – Львів : [Б. в.], 2007. – 105 с.
3. Побурко Я. О. Методичні аспекти комплексного оцінювання конкурентних переваг підприємств територіального виробничо-господарського комплексу у процесі стратегічного планування / Я. О. Побурко, О. М. Шубалий // Економічні науки : зб. наук. праць ; Серія “Регіональна економіка”. – Луцьк : ЛДТУ, 2005. – С. 39–50.
4. Колісник Б. І. Економіко-статистичне дослідження тенденцій розвитку лісогосподарських підприємств / Б. І. Колісник, О. М. Шубалий // Статистика України. – 2007. – № 4. – С. 58–64.
5. Шубалий О. М. Методика порівняльної оцінки конкурентних переваг підприємств галузі / О. М. Шубалий // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 1. – С. 70–77.

УДК 332.21:332(36+37)

М. В. Щурик,
доктор економічних наук,
завідувач кафедри фінансів, професор,
Івано-Франківський університет права
імені Короля Данила Галицького

Реприватизація та деприватизація земельних ресурсів як стратегічні напрями організації земельного господарства

Проаналізовано стан організації землекористування та землеволодіння в аграрному секторі Карпатського макрорегіону. Розкрито основні причини деструктивності функціонування земельних господарств. Критично оцінено заходи щодо роздержавлення, паювання та приватизації сільськогосподарських угідь. Запропоновано проведення повторного перерозподілу земель АПК, а також формування нового земельного фонду суб'єктів володіння та користування аграрними угіддями.

Ключові слова: реприватизація, деприватизація, земельні ресурси, агрогосподарство, трансформація земельних відносин.

Основними елементами трансформації земельних відносин в аграрному секторі стали заходи роздержавлення, паювання та приватизації земель аграрно-промислового комплексу (далі – АПК). Однак очікуваних позитивних результатів досягти не вдалося. Більше того, наявне відтворення земельних ресурсів аграрного сектору не забезпечує належне розв'язання не лише економічних, а й соціальних та екологічних проблем.

Земельний фонд аграрного сектору, його використання, збереження, покращання й охорона, аграрна та земельна реформи продовжують знаходитись у центрі наукових досліджень багатьох відомих вітчизняних і зарубіжних учених. Актуальність зазначеної проблематики в Україні пояснюється тим, що земельні відносини, які сформувались у нашій державі в пострадянський період, не забезпечують належне відтворення земельних

ресурсів. Особливо це стосується аграрного сектору економіки, трансформація якого в Україні здійснювалася на засадах ідеології Вашингтонського консенсусу – типового для абсолютної більшості країн, що розвиваються. На думку багатьох незалежних експертів, відмінності між країнами залишаються такими разючими через те, що міжнародні фінансові організації, у тому числі Міжнародний валютний фонд, надавали однотипні рекомендації щодо зміни економічної системи всім своїм реципієнтам, водночас особливості країн (рівень статків, наявність природних ресурсів, ментальність населення, звичаї та ін.) вимагали індивідуальних підходів [1, с. 5–6]. З цього випливає, що при формуванні моделі розвитку країни або окремого регіону повинні враховуватися їх особливості, стан розвитку економіки тощо. Таким чином, не можна відразу здійснити перехід від планової до ринкової моделі господарювання. Тільки поєднання плано-

© М. В. Щурик, 2011